

DE GEDRAGSCODE VAN GILLETTE

Buiten de reeks

(een code tussen codes)

“Woorden vertellen je wie iemand wil zijn. Gedrag vertelt je wie iemand lang genoeg is geweest om het te worden.”

I. De gedragscode

Van alle codes die het leven van mensen beheersen, is de gedragscode misschien de minst opgemerkte en de meest aanwezige. Ze staat niet in de wetten. Ze komt niet voor in reglementen. Ze wordt op school niet openlijk onderwezen. En toch vergezelt ze ieder mens van het begin tot het einde van zijn bestaan — ze vormt keuzes, reacties, sympathieën, afstanden, stiltes en zelfs vergissingen.

Wanneer we het over de volkeren van de wereld hebben, beschrijven we culturen, tradities, gewoonten, overtuigingen. Wanneer we het over het individu hebben, wordt de verklaring meestal toevertrouwd aan twee grote pijlers: genetica en opvoeding. Aan de ene kant wat wordt geërfd, aan de andere kant wat wordt aangeleerd. Het is een ordelijke verklaring, geruststellend, en voor een deel juist. Maar het echte leven laat iets ingewikkelders zien. Mensen die in hetzelfde gezin zijn opgegroeid, ontwikkelen radicaal verschillend gedrag. Mensen uit verre culturen reageren op verrassend gelijke wijze op gebeurtenissen. Broers die door dezelfde ouders zijn opgevoed, slaan tegengestelde wegen in, terwijl vreemden die op verschillende continenten zijn geboren dezelfde innerlijke logica lijken te delen.

Er ontsnapt dus iets aan de gemakkelijkste indelingen. Het is wat ik de gedragscode noem. Je ziet haar niet op het eerste gezicht. Ze is niet elegant als een designerpak, niet opzichtig als tentoongespreide rijkdom, niet herkenbaar als een accent of een taal. Ze laat geen zichtbaar spoor achter op iemands gezicht.

De gedragscode woont ergens anders. In de manier waarop iemand een moeilijkheid tegemoet treedt. In de snelheid waarmee hij vertrouwen schenkt. In hoe hij met macht omgaat zodra hij die in handen heeft. In de keuze om een belofte te houden of te breken. In het vermogen om te wachten — of het onvermogen daartoe.

Twee mensen kunnen dezelfde woorden zeggen en hetzelfde gebaar maken. Toch kan de code die hen beweegt totaal verschillend zijn. Zichtbaar gedrag is slechts de oppervlakte van het verschijnsel. Wat we elke dag waarnemen, is niet de code, maar het effect ervan. Zoals de wind, die je nooit rechtstreeks ziet maar die zich verradt in het bewegen van de bomen, laat de code zich raden via handelingen, herhalingen en de keuzes die iemand in de loop van de tijd maakt.

Haar interessantste eigenschap is stabiliteit. Meningeën veranderen. Ideologieën veranderen. Beroepen veranderen. Zelfs de diepste overtuigingen kunnen in de loop van een leven verschuiven. De gedragscode daarentegen behoudt meestal een herkenbare structuur. Ze kan zich aanpassen, verfijnen, rijpen of ontaarden, maar ze verdwijnt zelden. Daarom blijven sommige mensen betrouwbaar, zelfs wanneer ze alles verliezen, terwijl anderen onvoorspelbaar worden op het moment dat ze iets winnen. Daarom komt karakter vooral onder druk naar boven, wanneer de sociale maskers losser worden en de innerlijke structuur het overneemt.

De gedragscode waarnemen betekent dus de mens waarnemen in de continuïteit van zijn handelingen, niet in de uitzondering van zijn woorden. Woorden kun je voorbereiden. Gedrag, op de lange duur, veel minder. Daarom is de code een van de kostbaarste kaarten om individuen, organisaties, gemeenschappen en zelfs naties te begrijpen. Ze beschrijft niet wat iemand verklaart te zijn, maar wat hij geneigd is te worden wanneer het leven hem op de proef stelt. En tussen denken en handelen ligt vaak de hele afstand die de bedoeling van de waarheid scheidt.

Doe een paar stappen terug, en je keert terug naar het eerste huis — naar de oorsprong. Naar mensen die geen theorieën bezaten, die niets wisten van psychologie, sociologie of genetica. Ze bezaten alleen de noodzaak om te overleven. In die oerwereld was de reactie nog geen culturele keuze of persoonlijk

belang. Ze was een antwoord op het leven zelf. Daar begint de gedragscode waarschijnlijk: in het waarnemen, in het aanpassen, in het vermogen om gevaar, vertrouwen, afstand en verbondenheid te lezen. Lang voordat mensen leerden zichzelf te verklaren, hadden ze al geleerd te reageren. Lang vóór religies, naties, beroepen en ideologieën waren er al individuen die de wereld op verschillende manieren tegemoet traden. Sommigen keken eerst en handelden daarna; sommigen handelden eerst en keken daarna. Sommigen smeedden bondgenootschappen; sommigen verkozen de eenzaamheid. Sommigen deelden het vuur; sommigen verdedigden het.

Misschien is de gedragscode precies dit: een diep geheugen dat de tijd doorkruist zonder ooit zijn eigen naam op te schrijven. Kleren veranderen, talen veranderen, technologieën veranderen — maar iets keert steeds terug in de keuzes van mensen, als een oude, onzichtbare handtekening.

Daarom heb ik altijd minder naar verklaringen gekeken en meer naar herhalingen. Minder naar bedoelingen en meer naar gevolgen. Mensen vertellen je wie ze graag zouden zijn; hun gedrag vertelt je wie ze lang genoeg zijn geweest om het te worden.

Dit is geen antropologisch essay, geen medisch traktaat en geen sociale analyse. Het is het gezichtspunt van een man die mensen, landen, beroepen en levensseizoenen heeft doorkruist en meer heeft gekeken naar wat ze doen dan naar wat ze verklaren.

En zo, wanneer de drager van een code die anders is dan de jouwe voor je verschijnt, treft hij je niet door wat hij zegt. Hij treft je door hoe hij het zegt. Door die bijna onmerkbare afstand tussen gebaar en woord. Door die natuurlijkheid die niet lang na te bootsen is. Door die stilte die vóór het antwoord komt. Door die keuze die zich in de loop van de tijd herhaalt tot ze herkenbaar wordt. En misschien vraagt hij, nadat hij je een verhaal heeft verteld, alleen één dollar om gehoord te worden — omdat hij weet dat de waarde van een verhaal niet de prijs is die het krijgt, maar het gedrag dat het weet achter te laten.

II. Epiloog

De code schrijft nooit haar naam. Toch ondertekent ze elke keuze die je maakt.

III. Pagina van de auteur

Dit werk is niet in opdracht gemaakt.

Het is niet verkocht.

Het is niet voor commerciële doeleinden gemaakt.

Het is geschreven om te getuigen van de waarde van zelfkennis, van het menselijk karakter en van de stille architectuur van de geest die geen enkele diagnose volledig kan benoemen.

De enige gevraagde vergoeding is een symbolische dollar — niet als betaling voor het werk, maar als getuigenis van een gedeelde inzet voor een cultuur van waarneming, eerlijkheid en zorg.

Ferdinando